

David Foenkinos

Charlotte

Roman

Vertaald door
Marianne Kaas

Cossee
Amsterdam

I

Charlotte zag haar voornaam staan op een grafsteen.

Ze is dus niet de eerste Charlotte.

Eerst was er haar tante, de zuster van haar moeder.

Tussen de twee zusjes bestaat een hechte band, tot op een novemberavond in 1913.

Franziska en Charlotte zingen samen, dansen, lachen ook.

Uitbundig is dat nooit.

Er is een bepaalde schroom in hun beleving van geluk.

Misschien komt dat door de persoonlijkheid van hun vader.

Een starre intellectueel, liefhebber van kunst en oudheden.

In zijn ogen is niets zo belangwekkend als een stofdeeltje uit de Romeinse tijd.

Hun moeder is zachtaardiger.

Maar die zachtaardigheid grenst aan triestheid.

Haar leven is een opeenvolging van tragedies geweest.

Het zal zeker zinnig zijn die later te vermelden.

Maar laten we voorlopig blijven bij Charlotte.

De eerste Charlotte.

Ze is mooi, met lange zwarte haren die beloften inhouden.

Traagheid, daarmee begint alles.

Geleidelijk doet ze alles steeds trager: eten, lopen, lezen.

Iets in haar wordt trager.

Het zal de zwaarmoedigheid zijn die geleidelijk haar lichaam binnendringt.

Een vernietigende zwaarmoedigheid, die onomkeerbaar is.
Geluk wordt een eiland in het verleden, dat nu ontoegankelijk is.

Niemand merkt dat de traagheid haar intrede doet bij Charlotte.

Het gaat veel te sluipend.

De mensen vergelijken de twee zusters.

De een is gewoon wat blijmoediger dan de ander.

Hoogstens, benadrukt men, mijmeringen die, af en toe, wat lang aanhouden.

Maar de nacht neemt bezit van haar.

Die nacht waarop ze moet wachten, zodat het de laatste kan zijn.

Het is een o zo koude novemberavond.

Wanneer iedereen slaapt, staat Charlotte op.

Ze zoekt wat spullen bijeen, als voor een reis.

De stad lijkt roerloos, verstarde in een vroeg ingevallen winter.

Ze is nog jong, een meisje van net achttien.

Snel loopt ze naar haar bestemming.

Een brug.

Een brug waarvan ze veel houdt.

De geheime plek van haar somberheid.

Al heel lang weet ze dat deze brug de laatste zal zijn.

In de sombere nacht, zonder dat iemand het ziet, springt ze.

Zonder een zweem van aarzeling.

Ze valt in het ijskoude water, maakt haar dood tot een marteldood.

Bij het aanbreken van de dag wordt haar lichaam gevonden.
Aangespoeld op een oever.
Helemaal blauw, op sommige plekken.
Haar ouders en haar zuster worden door het nieuws gewekt.
De vader verstart in zwijgen.
Het zusje huilt.
De moeder schreeuwt het uit, van verdriet.

De dag daarop maken de kranten melding van het jonge
meisje.
Dat zich het leven heeft benomen zonder enige verklaring.
Misschien is dat wel het afschuwelijkst.
Gewelddadigheid gevoegd bij gewelddadigheid.
Waarom?
Haar zuster ziet die zelfmoord als een krenking van hun
verbondenheid.
Heel vaak voelt ze zich verantwoordelijk.
Van de traagheid heeft ze niets gezien, niets begrepen.
Met dat schuldgevoel in haar hart moet ze voortaan leven.

2

De ouders en het zusje zijn niet aanwezig bij de begrafenis.
Ze zijn kapot, en houden zich schuil.
Ook een zekere schaamte zal hun niet vreemd zijn.
Het is beter de blik van de anderen te ontlopen.

Zo gaan een paar maanden voorbij.
Waarin het onmogelijk is zich deel van de wereld te voelen.
Een lange periode van stilzwijgen.
Sprekens betekent de kans dat Charlotte ter sprake zal komen.

Ze houdt zich verborgen achter elk woord.
Alleen stilte kan hen die zijn achtergebleven helpen.
Tot het moment waarop Franziska de piano aanraakt.
Ze speelt een muziekstuk, zingt zachtjes, even.
Haar ouders komen naderbij.
En laten zich verrassen door die uiting van leven.

Het land neemt deel aan de oorlog, en dat is maar beter,
misschien.
Chaos is de passende achtergrond voor hun verdriet.
Voor het eerst is er sprake van een conflict op wereldschaal.
Door Sarajevo vallen de keizerrijken van een voorbije tijd.
Duizenden mannen stormen hun ondergang tegemoet.
In lange ondergrondse tunnels wordt de toekomst bevochten.
Dan besluit Franziska om verpleegster te worden.
Ze wil de gewonden verzorgen, de zieken genezen, de doden
tot leven wekken.
En zich nuttig voelen, dat ook.
Zij die elke dag leeft met het gevoel nooit tot nut te zijn
geweest.
Door dat besluit slaat haar moeder de angst om het hart.
Het geeft aanleiding tot spanningen en twistgesprekken.
Een oorlog in de oorlog.
Maar toch, Franziska treedt in dienst.
En belandt dicht bij gevaarlijk gebied.
Sommigen bewonderen haar moed.
Ze is simpelweg niet meer bang voor de dood.

In het hart van de strijd ontmoet ze Albert Salomon.
Een van de jongste chirurgen.
Hij is groot van gestalte, en heel toegewijd.
Een van de mannen van wie het, zelfs als ze stilstaan, lijkt of
ze haast hebben.

Hij leidt een noodhospitaal.
In Frankrijk, aan het front.
Zijn ouders zijn gestorven, voor hem neemt de geneeskunde
de plaats in van familie.
Hij gaat volledig op in zijn werk, niets houdt hem af van zijn
missie.
Hij lijkt weinig aandacht te hebben voor vrouwen.
De aanwezigheid van een nieuwe verpleegster is hem amper
opgefallen.
Toch zendt ze onophoudelijk glimlachjes in zijn richting.
Gelukkig neemt door een voorval het verhaal een andere
wending.
Midden in een operatie moet Albert niezen.
Zijn neus loopt, hij heeft een zakdoek nodig.
Maar zijn handen zijn bezig de ingewanden van een soldaat te
onderzoeken.
Dan reikt Franziska hem een zakdoek aan.
Precies op dat moment kijkt hij naar haar, eindelijk.

Een jaar daarna neemt Albert het heft in eigen handen.
In zijn chirurgenhanden.
En brengt een bezoek aan de ouders van Franziska.
Ze zijn zo kil dat het hem onzeker maakt.
Wat kwam hij ook alweer doen?
O ja... iets vragen... de hand... van... hun dochter...
Wát vragen? bromt de vader.
Hij wil die lange slungel niet als schoonzoon.
Die het beslist niet waard is om met een Grunwald te
trouwen.
Maar Franziska houdt voet bij stuk.
Ze zegt dat ze smoorverliefd is.
Lastig om uit te maken of dat echt zo is.

Maar het ligt niet in haar aard om wispelturig te zijn.
Sinds de dood van Charlotte is het leven teruggebracht tot de kern.

Uiteindelijk zwichten de ouders.
Ze doen zichzelf geweld aan om een beetje vreugde te voelen.
Om weer een glimlach toe te laten.
Ze gaan zelfs bloemen kopen.
Al zo lang zijn er in hun woonkamer geen kleuren meer gezien.
Het is of de bloemblaadjes een terugkeer naar het leven zijn.
Maar op het huwelijk lopen ze rond met begrafenisgezichten.

3

Vanaf de eerste dagen blijft Franziska alleen achter.
Waarom wordt dit *het gedeelde leven* genoemd?
Albert is weer teruggegaan naar het front.
De oorlog stagneert, het einde lijkt niet in zicht.
In de loopgraven, een slachting.
Als haar man maar niet sterft.
Ze wil geen weduwe zijn.
Nu ze al...
Hé, wat is het woord dat gebruikt wordt wanneer je je zuster verliest?
Dat wordt niet benoemd, er is geen woord voor.
Soms is het woordenboek schroomvallig.
Alsof het zelf terugschrikt voor dat verdriet.

Franziska, nog maar pas getrouwd, dwaalt door het grote appartement.

Op de eerste verdieping van een deftig woongebouw in Charlottenburg.

De wijk van Charlotte.

Op nummer 15 van de Wielandstrasse, dicht bij de Savignyplatz.

Vaak heb ik door die straat gelopen.

Zelfs nog voordat ik Charlotte kende, hield ik van haar wijk.

In 2004 wilde ik een roman de titel *Savignyplatz* geven.

Op een vreemde manier bleef die naam in me doorklinken.

Er was iets wat me ernaartoe trok, zonder dat ik wist waarom.

Er loopt een lange gang door het appartement.

Daar gaat Franziska vaak zitten om te lezen.

Het voelt of ze zich daar op de grens van haar eigen huis bevindt.

Die dag doet ze haar boek al gauw dicht.

Door een duizeling bevangen gaat ze naar de badkamer.

Sprenkelt wat water op haar gezicht.

Meer dan enkele seconden heeft ze niet nodig om het te begrijpen.

Terwijl hij een gewonde behandelt, krijgt Albert een brief.

Bij het zien van zijn asgrauwe gezicht maakt een verpleegster zich ongerust.

Mijn vrouw is in verwachting, verzucht hij ten slotte.

De daaropvolgende maanden probeert hij zo vaak mogelijk terug te gaan naar Berlijn.

Maar de meeste tijd is Franziska alleen met haar buik.

Ze loopt door de gang, en praat al tegen haar kind.

Zo verlangend een einde te maken aan haar eenzaamheid.

De bevalling is op 16 april 1917.

Dat betekent de komst van een heldhaftige vrouw.

Maar ook van een baby die voortdurend huilt.
Alsof ze niet geboren wilde worden.

Franziska wil haar Charlotte noemen, als eerbetoon aan haar zuster.

Albert weigert haar de voornaam van een gestorvene te geven. En al helemaal niet die van een vrouw die zelfmoord heeft gepleegd.

Franziska wordt boos, huilt, ten einde raad.

Het is een manier om haar te laten voortleven, denkt ze.

Alsjeblieft, wees redelijk, blijft Albert zeggen.

Maar het is nutteloos, hij weet dat ze dat niet is, redelijk.

Ook daarom houdt hij van haar, om haar milde onberekenbaarheid.

Om hoe ze steeds weer een andere vrouw is.

Nu eens is ze vrijgevochten of gedwee, dan weer opgewonden en uitbundig.

Hij voelt dat het een zinloze strijd is.

En trouwens, wie wil in de oorlog een strijd voeren?

Charlotte zal het dus zijn.

4

Wat zijn de eerste herinneringen van Charlotte?

Geuren of kleuren?

Klanken, dat is waarschijnlijker.

De melodieën die haar moeder zingt.

Franziska heeft een engelenstem en begeleidt zichzelf op de piano.

Vanaf haar vroegste kindertijd wiegt die stem Charlotte in slaap.

Later zal ze de bladzijden van de muziekboeken omslaan.
Zo verglijden de eerste jaren, met muziek.

Franziska gaat vaak uit wandelen met haar dochter.
Ze neemt haar mee naar het groene hart van Berlijn, de
Tiergarten.
Een oase van rust in een stad die nog gebukt gaat onder de
nederlaag.
De kleine Charlotte kijkt naar de verwoeste en verminkte
lichamen.
Al die handen die zich naar haar uitstrekken, maken haar
angstig.
Een leger van bedelaars.
Ze slaat de ogen neer om de kapotte gezichten niet te zien.
En pas in het bos richt ze haar hoofd weer op.
Daar kan ze achter de eekhoorns aan rennen.

En ook moet ze mee naar de begraafplaats.
Om niet te vergeten.
Charlotte begrijpt al vroeg dat de doden deel uitmaken van het
leven.
Ze raakt de tranen van haar moeder aan.
Die treurt om haar zuster, zoals op de eerste dag van haar
dood.
Soms gaat verdriet nooit voorbij.
Op het graf ziet Charlotte haar voornaam staan.
Ze wil weten wat er is gebeurd.
Je tante is verdronken.
Kon ze dan niet zwemmen?
Het was een ongeluk.
Snel gaat Franziska over op een ander onderwerp.
Dat is de eerste keer dat de werkelijkheid geweld wordt
aangedaan.

Het begin van het theater.

Albert keurt die tochtjes naar de begraafplaats af.

Waarom neem je Charlotte zo vaak mee?

Het is een morbide kracht, die je erheen trekt.

Hij vraagt haar meer tijd te laten verstrijken tussen haar bezoeken.

En hun dochter niet meer mee te nemen.

Maar hoe daar zicht op te houden?

Hij is er nooit.

Hij denkt alleen aan zijn werk, zeggen zijn schoonouders.

Albert wil de belangrijkste arts van Duitsland worden.

Wanneer hij niet in het ziekenhuis is, brengt hij zijn tijd door met studeren.

Als een man te hard werkt, is waakzaamheid geboden.

Wat probeert hij te ontvluchten?

Een angst of alleen maar een voorgevoel.

Het gedrag van zijn vrouw is steeds wisselvalliger.

Hij neemt momenten bij haar waar waarin ze afwezig is.

Soms lijkt het of ze vakantie neemt van zichzelf.

Hij denkt dat ze dromerig is.

Dikwijls zoekt iemand onschuldige verklaringen voor afwijkend gedrag.

Maar toch, er is reden tot bezorgdheid.

Hele dagen komt ze haar bed niet uit.

Zelfs zonder Charlotte van school te gaan halen.

En dan, plotseling, wordt ze weer zichzelf.

Van de ene minuut op de andere laat ze haar lusteloosheid achter zich.

Opeens neemt ze Charlotte weer overal mee naartoe.

Naar de stad en de parken, de dierentuin en de musea.
Er moet gewandeld worden, gelezen, pianogespeeld,
gezongen, van alles geleerd.
In die momenten waarin ze tot leven komt, organiseert ze
graag feesten.
Ze wil mensen zien.
Albert geniet van die feestelijke avonden.
Voor hem zijn ze een bevrijding.
Franziska zet zich aan de piano.
Het is zo mooi, hoe haar lippen bewegen.
Het is of ze praat met de noten.
Voor Charlotte is de stem van haar moeder een liefkozing.
Als je een moeder hebt die zo mooi zingt, kan je niets
gebeuren.

Charlotte staat rechtop midden in de kamer, als een pop.
Ze begroet de gasten met haar innemendste glimlach.
De glimlach die ze met haar moeder heeft ingestudeerd, tot
haar kaak er moe van was.
Hoe valt het allemaal te begrijpen?
Weken achtereen sluit haar moeder zich op.
Dan, onverwachts, krijgt de demon van het sociale leven haar
in zijn greep.
Charlotte moet lachen om die stemmingswisselingen.
Alles beter dan de apathie.
Het teveel heeft ze liever dan de leegte.
De leegte die dan weer terugkomt.
Even snel als ze was verdwenen.
En opnieuw blijft Franziska in bed, afgemat door het niets.
Verloren in de beschouwing van een andere wereld ergens in
haar slaapvertrek.